

Exam. Code : 214802

Subject Code : 5183

M.A. Music (Instrumental) Semester—II
AESTHETIC STUDY OF INDIAN MUSIC

Paper—V

Time Allowed—3 Hours]

[Maximum Marks—100

Note :—(i) Attempt **FIVE** questions in all.

(ii) Question No. 1 is compulsory, which consists of **20** objective types questions, carrying 1 mark each.

(iii) All questions carry equal marks.

1. Write in **two** lines on each of the following relations :

(i) Raga with Rasa.

(ii) Raga with Time.

(iii) Raga with Season.

(iv) Raga with Creativity.

(v) Raga with Emotions.

(vi) Raga with Aesthetics.

(vii) Aesthetics with Taal.

Give **one** example of each of the following instruments used in film background music :

(viii) Sitar.

(ix) Shehnai.

(x) Tabla.

(xi) Sarangi.

(xii) Flute.

(xiii) Violin.

Give the meaning of the following terms in context with Aesthetics :

(xiv) Raga.

(xv) Ragini.

(xvi) Rasa.

(xvii) Creativity.

(xviii) Improvisation.

(xix) Write in four lines on Raga-Ragini Chitran.

(xx) Write in four lines on Nayak-Nayika. $20 \times 1 = 20$

2. What is the influence and impact of Aesthetical elements in Music Performance ? 20

3. Write an essay on Nayak-Nayika Bhed. 20

4. 'Taals play an important role in generating aesthetics in music.' Support your answer with examples. 20

5. On what basis you will evaluate the Ragas having same notes ? Explain. 20

6. Do you find any relation of Raga with season and time ? Explain in context with the modern conditions of performances. 20

7. Explain meaning, definition and principles of aesthetics in context of music. 20

8. Describe the relation of Raga with creativity and improvisation. 20

(Punjabi Version)

ਨੋਟ :— (i) ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

(ii) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ 20 ਵਸਤੂਨਿਸ਼ਠ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ 1 ਅੰਕ ਹੈ।

(iii) ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਅੰਕ ਬਰਾਬਰ ਹਨ।

1. ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਸੰਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਉਪਰ ਦੋ ਲਾਈਨਾਂ ਲਿਖੋ :

(i) ਰਸ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਗ

(ii) ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਗ

(iii) ਮੌਸਮ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਗ

(iv) ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਗ

(v) ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਗ

(vi) ਸੁਹਜ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਗ

(vii) ਤਾਲ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਹਜ।

ਫਿਲਮ ਪਿੱਠਭੂਮੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਕੇ ਲਿਖੋ :

(viii) ਸਿਤਾਰ

(ix) ਸਹਨਾਈ

(x) ਤਬਲਾ

(xi) ਸਾਰੰਗੀ

(xii) ਬੰਸਰੀ

(xiii) ਵਾਯਲਿਨ।

ਸੁਹਜ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਦੱਸੋ :

(xiv) ਰਾਗ

(xv) ਰਾਗਿਨੀ

(xvi) ਰਸ

(xvii) ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ

(xviii) ਆਸ਼ੂਰਚਨਾ (Improvisation)।

(xix) ਰਾਗ-ਰਾਗਿਨੀ ਚਿਤਰਣ ਉਪਰ ਚਾਰ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।

(xx) ਨਾਇਕ-ਨਾਇਕਾ ਉਪਰ ਚਾਰ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।

20×1=20

2. ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸੁਹਜ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਅਸਰ (Impact) ਕੀ ਹੈ ? 20

3. ਨਾਇਕ-ਨਾਇਕਾ ਭੇਦ ਉਪਰ ਇੱਕ ਲੇਖ ਲਿਖੋ। 20

4. ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਸੁਹਜ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਤਾਲ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ? ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਉੱਤਰ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰੋ। 20

5. ਕਿਸ ਆਧਾਰ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਸਮਾਨ ਸੰਗੀਤ ਧੁਨੀਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋਗੇ ? ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 20

6. ਕੀ ਤੁਹਾਡੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੌਸਮ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ? ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਆਧੁਨਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 20

7. ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸੁਹਜ ਦੇ ਅਰਥ, ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 20

8. ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਅਤੇ ਆਸ਼ੂਰਚਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 20

(Hindi Version)

ਨੋਟ :— (i) ਕੁਲ ਪਾੰਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਜिए।

(ii) ਪ੍ਰਸ਼ਨ संख्या 1 अनिवार्य है। जिसमें 20 वस्तुनिष्ठ प्रकार के प्रश्न हैं। प्रत्येक प्रश्न का 1 अंक है।

(iii) सभी प्रश्नों के समान अंक हैं।

1. निम्नलिखित संबंधों में प्रत्येक पर दो लाइनें लिखिए :

(i) रस के साथ राग।

(ii) समय के साथ राग।

(iii) मौसम के साथ राग।

(iv) रचनात्मकता के साथ राग।

(v) भावनाओं के साथ राग।

(vi) सौंदर्यशास्त्र के साथ राग।

(vii) ताल के साथ सौंदर्यशास्त्र।

फिल्म पृष्ठभूमि संगीत में प्रयोग होने वाले निम्नलिखित वाद्यों को एक उदाहरण देकर लिखें :

(viii) सितार।

(ix) शहनाई।

(x) तबला।

(xi) सारंगी।

(xii) बांसुरी।

(xiii) वायलिन।

सौंदर्यशास्त्र के संदर्भ में निम्नलिखित शब्दों के अर्थ बताइए :

(xiv) राग।

(xv) रागिनी।

(xvi) रस।

(xvii) रचनात्मकता।

(xviii) आशुरचना (Improvisation)।

(xix) राग-रागिनी चित्रण पर चार लाइनों में लिखें।

(xx) नायक-नायिका पर चार लाइनों में लिखें। $20 \times 1 = 20$

2. संगीत प्रदर्शन में सौंदर्यशास्त्र तत्वों का प्रभाव तथा असर (Impact) क्या है ? 20
3. नायक-नायिका भेद पर एक लेख लिखें। 20
4. संगीत में सौंदर्यशास्त्र का निर्माण करने में ताल एक महत्वपूर्ण भूमिका निभाता है। उदाहरण के साथ अपने उत्तर का समर्थन करें। 20
5. किस आधार पर आप रागों की समान संगीत ध्वनियों का मूल्यांकन करेंगे ? व्याख्या कीजिए। 20
6. क्या आपके अनुसार मौसम और समय के साथ संगीत का कोई संबंध है ? प्रदर्शन की आधुनिक स्थितियों के संदर्भ में व्याख्या कीजिए। 20
7. संगीत के संदर्भ में सौंदर्यशास्त्र के अर्थ परिभाषा तथा सिद्धांतों की व्याख्या कीजिए। 20
8. रचनात्मकता तथा आशुरचना के साथ राग के संबंध का वर्णन करें। 20

Exam. Code : 214802

Subject Code : 5184

M.A. Music (Instrumental) 2nd Semester

AN ANALYTICAL STUDY OF GRANTHAS

Paper—VI

Time Allowed—Three Hours] [Maximum Marks—100

Note : Attempt **FIVE** questions in all. Question No. 1 is compulsory.

1. (i) Writer of Natya Shastra :
 - (a) Pt. Sharang Dev
 - (b) Acharya Muni
 - (c) Bharat Bhushan
 - (d) Bharat Muni1
- (ii) Which Grantha is considered as Fifth Veda ?
 - (a) Saam Veda
 - (b) Natya Shastra
 - (c) Granth Sahib
 - (d) Granth Kosh1
- (iii) Number of Shrutis discussed in Natya Shastra :
 - (a) 11
 - (b) 22
 - (c) 33
 - (d) None of the above1

(iv) Which Granth belongs to Natya Kala ?

- (a) Natak Shastra
- (b) Natak Kala Vihar
- (c) Sangeet Ratnakar
- (d) Natya Shastra

1

(v) Grantha written by Pt. Ahobal :

- (a) Parijat
- (b) Parijat Sangeet
- (c) Sangeet Parijat
- (d) Pari Sangeet

1

(vi) Writer of Pranav Bharti :

- (a) Pt. Omkar Nath Thakur
- (b) Thakur Jaidev Singh
- (c) Thakur Man Singh
- (d) Pt. Hari Om Ji

1

(vii) Grantha written by Acharya Brihaspati :

- (a) Swarmel Kalanidhi
- (b) Natya Shastra
- (c) Prakishka
- (d) Sangeet Chintamani

1

(viii) Dr. Lal Mani Mishra contributed :

- (a) Sangeet Vadya
- (b) Sur Sangeet Vadya
- (c) Bhartiya Sangeet Vadya
- (d) Bhartiya Vadya Sangeet

1

(ix) Sangeet Ratnākar written by :

- (a) Sharang Dev
- (b) Master Rattan Ji
- (c) Pandit Ratan Ji
- (d) Acharya Ratanjankar

1

(x) Sangeet Ratnākar was written :

- (a) Before Natya Shastra
- (b) After Natya Shastra
- (c) In Mughal period
- (d) None of the above

1

(xi) Acharya Brihaspati belongs to :

- (a) Hindustani Music
- (b) Sanskrit Scriptures
- (c) Indian Music
- (d) Astrological Science

1

(xii) Is there any theory related to music in Natya Shastra ?

- (a) No
- (b) Yes
- (c) Might Be
- (d) None of the above

1

(xiii) Sangeet Ratnākar belongs to :

- (a) Rattan Bhandar
- (b) Bhartiya Sangeet Ke Ratan
- (c) Indian Music
- (d) None of the above

1

- (xiv) Chaturduandi Parkashika is written by :
 (a) Pt. Vyankat Mukhi
 (b) Pt. Chatur Lal
 (c) Duandi Ji Maharaj
 (d) None of the above 1
- (xv) Bharat Muni was cousin of Pt. Sharangdeva :
 (a) True
 (b) False
 (c) Real Brother
 (d) None of the above 1
- (xvi) Gram in music is :
 (a) Saptak
 (b) Octave
 (c) Swar Smooh
 (d) None of the above 1
- (xvii) Moorhkhana belongs to :
 (a) Indian Music
 (b) Western Music
 (c) Avirbhav-Tirobhav
 (d) None of the above 1
- (xviii) Sushir Vadya is :
 (a) Instrument with soothing voice
 (b) Instrument played with air pressure
 (c) Tuned Harmonium
 (d) None of the above 1

- (xix) Pandit Ramamatya is known for :
 (a) Ramayana Path
 (b) Kalanidhi
 (c) Swarmale Kalanidhi
 (d) Male Swar Kalanidhi 1
- (xx) Theory of 72 Thatas was given by :
 (a) Pt. Bharat Muni
 (b) Pt. Sharangdeva
 (c) Pt. Vyankat Mukhi
 (d) Acharya Brihaspati 1
2. Natya Shastra is basic scripture of Indian music. Discuss. 20
3. What do you know about classification of instruments, discussed in Bharatas Natya Shastra ? 20
4. Discuss Madhyam Gram as discussed in Natya Shastra. 20
5. Evaluate the importance of Sangeet Ratnākar in Indian music. 20
6. Discuss the importance of Pranav Bharti in Indian music tradition. 20
7. What do you know about the concept of 72 Thatas ? Elaborate. 20
8. Discuss the contribution of Pandit Ahobal in Indian music tradition. 20

(Punjabi Version)

ਨੋਟ : ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 1
ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

1. (i) ਨਾਟਯ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਲੇਖਕ :
 - (ੳ) ਪੰ. ਸ਼ਾਰੰਗ ਦੇਵ
 - (ਅ) ਅਚਾਰੀਆ ਮੁਨੀ
 - (ੲ) ਭਾਰਤ ਭੂਸ਼ਨ
 - (ਸ) ਭਰਤ ਮੁਨੀ

1
- (ii) ਕਿਹੜੇ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਪੰਜਵੀਂ ਵੇਦ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?
 - (ੳ) ਸਾਮ ਵੇਦ
 - (ਅ) ਨਾਟਯ ਸ਼ਾਸਤਰ
 - (ੲ) ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ
 - (ਸ) ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼

1
- (iii) ਨਾਟਯ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਿਤ ਸ਼ਰੂਤਿਆਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ :
 - (ੳ) 11
 - (ਅ) 22
 - (ੲ) 33
 - (ਸ) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

1
- (iv) ਕਿਹੜਾ ਗ੍ਰੰਥ ਨਾਟਯ ਕਲਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ?
 - (ੳ) ਨਾਟਕ ਸ਼ਾਸਤਰ
 - (ਅ) ਨਾਟਕ ਕਲਾ ਵਿਹਾਰ
 - (ੲ) ਸੰਗੀਤ ਰਤਨਾਕਰ
 - (ਸ) ਨਾਟਯ ਸ਼ਾਸਤਰ

1

(v) ਪੰ. ਅਹੋਬਲ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਿਆ ਗ੍ਰੰਥ :

- (ੳ) ਪਰਿਜਾਤ
 - (ਅ) ਪਰਿਜਾਤ ਸੰਗੀਤ
 - (ੲ) ਸੰਗੀਤ ਪਰਿਜਾਤ
 - (ਸ) ਪਰਿ ਸੰਗੀਤ
- 1

(vi) ਪ੍ਰਣਵ ਭਾਰਤੀ ਦੇ ਲੇਖਕ :

- (ੳ) ਪੰ. ਓਮਕਾਰ ਨਾਥ ਠਾਕੁਰ
 - (ਅ) ਠਾਕੁਰ ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ
 - (ੲ) ਠਾਕੁਰ ਮਾਨ ਸਿੰਘ
 - (ਸ) ਪੰਡਤ ਹਰਿ ਓਮ ਜੀ
- 1

(vii) ਆਚਾਰੀਆ ਬ੍ਰਿਹਸਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਿਆ ਗ੍ਰੰਥ :

- (ੳ) ਸਵਰਮੇਲ ਕਲਾਨਿਧੀ
 - (ਅ) ਨਾਟਯ ਸ਼ਾਸਤਰ
 - (ੲ) ਪ੍ਰਕਿਸ਼ਕਾ
 - (ਸ) ਸੰਗੀਤ ਚਿੰਤਾਮਨੀ
- 1

(viii) ਡਾ. ਲਾਲ ਮਨੀ ਮਿਸ਼ਰਾ ਨੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੱਤਾ :

- (ੳ) ਸੰਗੀਤ ਵਾਦ
 - (ਅ) ਸੁਰ ਸੰਗੀਤ ਵਾਦ
 - (ੲ) ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਾਦ
 - (ਸ) ਭਾਰਤੀ ਵਾਦ ਸੰਗੀਤ
- 1

(ix) ਸੰਗੀਤ ਰਤਨਾਕਰ ਲਿਖਿ ਹੈ :

- (ੳ) ਸ਼ਾਰੰਗ ਦੇਵ
 - (ਅ) ਮਾਸਟਰ ਰਤਨ ਜੀ
 - (ੲ) ਪੰਡਤ ਰਤਨ ਜੀ
 - (ਸ) ਆਚਾਰੀਆ ਰਤਨਜੰਕਰ
- 1

- (x) ਸੰਗੀਤ ਰਤਨਾਕਰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ :
 (ੳ) ਨਾਟਯ ਸ਼ਾਸਤਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
 (ਅ) ਨਾਟਯ ਸ਼ਾਸਤਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ
 (ੲ) ਮੁਗਲ ਕਾਲ ਵਿੱਚ
 (ਸ) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ 1
- (xi) ਅਚਾਰਿਆ ਬ੍ਰਿਹਸਪਤੀ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ :
 (ੳ) ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸੰਗੀਤ
 (ਅ) ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਾਸਤਰ
 (ੲ) ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ
 (ਸ) ਜੋਤਿਸ਼ ਵਿਗਿਆਨ 1
- (xii) ਕੀ ਨਾਟਯ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਸੰਗੀਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੋਈ ਥਿਊਰੀ ਹੈ ?
 (ੳ) ਨਹੀਂ
 (ਅ) ਹਾਂ
 (ੲ) ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ
 (ਸ) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ 1
- (xiii) ਸੰਗੀਤ ਰਤਨਾਕਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ :
 (ੳ) ਰਤਨ ਭੰਡਾਰ
 (ਅ) ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਰਤਨ
 (ੲ) ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ
 (ਸ) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ 1
- (xiv) ਚਤੁਰਦੁਆਂਦੀ ਪਰਕਾਸ਼ਿਕਾ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :
 (ੳ) ਪੰ. ਵਿਯੰਕਟ ਮੁਖੀ
 (ਅ) ਪੰ. ਚਤੁਰ ਲਾਲ
 (ੲ) ਦੁਆਂਦੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
 (ਸ) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ 1

- (xv) ਭਰਤ ਮੁਨੀ ਪੰਡਤ ਸ਼ਾਰੰਗਦੇਵ ਦਾ ਚਚੇਰੇ ਭਰਾ ਸੀ :

- (ੳ) ਸਹੀ
 (ਅ) ਗਲਤ
 (ੲ) ਅਸਲੀ ਭਰਾ
 (ਸ) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ 1

- (xvi) ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਾਮ ਹਨ :

- (ੳ) ਸਪਤਕ
 (ਅ) ਓਕਟੇਵ
 (ੲ) ਸਵਰ ਸਮੂਹ
 (ਸ) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ 1

- (xvii) ਮੁਰਹੰਨਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ :

- (ੳ) ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ
 (ਅ) ਪੰਛਮੀ ਸੰਗੀਤ
 (ੲ) ਅਵਿਰਭਾਵ-ਤਿਰੋਭਾਵ
 (ਸ) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ 1

- (xviii) ਸੁਸ਼ੀਰ ਵਾਦ ਹੈ :

- (ੳ) ਸੁਖਦਾਇਕ ਅਵਾਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਦ
 (ਅ) ਹਵਾ ਦੇ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਨਾਲ ਵੱਜਣ ਵਾਲਾ ਵਾਦ
 (ੲ) ਟੂਨਡ ਹਾਰਮੋਨਿਓਮ
 (ਸ) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ 1

(xix) ਪੰਡਤ ਰਾਮਮਾਤਯ ਇਸ ਲਈ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ :

(ੳ) ਰਾਮਾਇਣ ਪਥ

(ਅ) ਕਲਾਨਿਧੀ

(ੲ) ਸਵਰਮੇਲ ਕਲਾਨਿਧੀ

(ਸ) ਨਰ ਸਵਰ ਕਲਾਨਿਧੀ

1

(xx) 72 ਥਾਟਾਂ ਦੀ ਥਿਊਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ :

(ੳ) ਪੰ. ਭਰਤ ਮੁਨੀ

(ਅ) ਪੰ. ਸ਼ਾਰੰਗਦੇਵ

(ੲ) ਪੰ. ਵਿਯੰਕਟ ਮੁਖੀ

(ਸ) ਅਚਾਰੀਆ ਬ੍ਰਿਹਸਪਤੀ

1

2. ਨਾਟਯ ਸ਼ਾਸਤਰ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਮੂਲ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ, ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 20

3. ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਟਯ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਿਤ ਵਾਦਾਂ ਦੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ? 20

4. ਨਾਟਯ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੱਧਯਮ ਗ੍ਰਾਮ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 20

5. ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਸੰਗੀਤ ਰਤਨਾਕਰ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ। 20

6. ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਣਵ ਭਾਰਤੀ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 20

7. ਤੁਸੀਂ 72 ਥਾਟਾਂ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਬਾਰੇ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ? ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਰੋ। 20

8. ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿੱਚ ਪੰਡਤ ਅਹੋਬਲ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 20

(Hindi Version)

ਨੋਟ :— ਕੁਲ ਪਾँच प्रश्न कीजिये। प्रश्न संख्या 1 अनिवार्य हैं।

1. (i) नाट्य शास्त्र का लेखक :

(अ) पं शारंग देव (ब) आचार्य मुनि

(स) भारत भूषण (द) भरत मुनि

1

(ii) किस ग्रंथ को पांचवा वेद माना जाता है ?

(अ) सामवेद (ब) नाट्य शास्त्र

(स) ग्रंथ साहिब (द) ग्रंथ कोष

1

(iii) नाट्य शास्त्र में चर्चित श्रुतियों की संख्या :

(अ) 11

(ब) 22

(स) 33

(द) उपरोक्त में से कोई नहीं

1

(iv) कौन-सा ग्रंथ नाटक कला से संबंधित है ?

(अ) नाटक शास्त्र (ब) नाटक कला विहार

(स) संगीत रत्नाकर (द) नाट्यशास्त्र

1

(v) पं. अहोबल द्वारा लिखित ग्रंथ :

(अ) परिजात (ब) परिजात संगीत

(स) संगीत परिजात (द) परी संगीत

1

(vi) प्रणव भारती के लेखक :

(अ) पं. ओमकार नाथ ठाकुर

(ब) ठाकुर जयदेव सिंह

(स) ठाकुर मान सिंह

(द) पं. हरि ओम जी

1

(vii) आचार्य बृहस्पति द्वारा लिखित ग्रंथ :

(अ) स्वरमेल कलानिधि

(ब) नाट्यशास्त्र

(स) प्रकिशका

(द) संगीत चिंतामणि

1

(viii) डॉ. लाल मनी मिश्रा ने योगदान दिया :

(अ) संगीत वाद्य

(ब) सुर संगीत वाद्य

(स) भारतीय संगीत वाद्य

(द) भारतीय वाद्य संगीत

1

(ix) संगीत रत्नाकर लिखी है :

(अ) शारंग देव

(ब) मास्टर रतन जी

(स) पंडित रतन जी

(द) आचार्य रतनजंकर

1

(x) संगीत रत्नाकर लिखा था :

(अ) नाट्यशास्त्र से पहले

(ब) नाट्यशास्त्र के बाद

(स) मुगल काल में

(द) उपरोक्त में से कोई नहीं

1

(xi) आचार्य बृहस्पति संबंधित हैं :

(अ) हिंदुस्तानी संगीत

(ब) संस्कृत शास्त्र

(स) भारतीय संगीत

(द) ज्योतिष विज्ञान

1

(xii) क्या नाट्यशास्त्र में संगीत से संबंधित कोई सिद्धांत है ?

(अ) नहीं

(ब) हाँ

(स) हो सकता है

(द) उपरोक्त में से कोई नहीं

1

(xiii) संगीत रत्नाकर संबंधित है :

(अ) रत्न भंडार

(ब) भारतीय संगीत के रत्न

(स) भारतीय संगीत

(द) उपरोक्त में से कोई नहीं

1

(xiv) चतुर्दुआन्दी प्रकाशिका को लिखा है :

(अ) पं. व्यंकट मुखी

(ब) पं. चतुर लाल

(स) दुआन्दी जी महाराज

(द) उपरोक्त में से कोई नहीं

1

(xv) भरत मुनि पंडित शारंगदेव के चचेरे भाई थे :

(अ) सच

(ब) झूठ

(स) असली भाई

(द) उपरोक्त में से कोई नहीं

1

(xvi) संगीत में ग्राम है :

(अ) सप्तक

(ब) ओकटेव

(स) स्वर समूह

(द) उपरोक्त में से कोई नहीं

1

(xvii) मुरहाणा किसके अन्तर्गत है :

- (अ) भारतीय संगीत
- (ब) पश्चिमी संगीत
- (स) अविर्भाव-तिरोभाव
- (द) उपरोक्त में से कोई नहीं

1

(xviii) सुशीर वाद्य है :

- (अ) सुखदायक आवाज के साथ वाद्य
- (ब) वायु दबाव के साथ बजने वाला वाद्य
- (स) ट्यूनड हार्मोनियम
- (द) उपरोक्त में से कोई नहीं

1

(xix) पंडित राममात्य जाने जाते हैं :

- (अ) रामायण पथ
- (ब) कलानिधि
- (स) स्वरमेल कलानिधि
- (द) पुरुष स्वर कलानिधि

1

(xx) इन्होंने 72 थाटों का सिद्धांत दिया था :

- (अ) पं. भरत मुनि
- (ब) पं. शारंगदेव
- (स) प. व्यंकट मुखी
- (द) आचार्य बृहस्पति

1

2. नाट्यशास्त्र भारतीय संगीत का मूल शास्त्र है। चर्चा करें।
20
3. भारत के नाट्यशास्त्र में चर्चित वाद्यों के वर्गीकरण के बारे में आप क्या जानते हैं ?
20
4. नाट्यशास्त्र में चर्चित मध्यम ग्राम पर चर्चा करें।
20
5. भारतीय संगीत में संगीत रत्नाकर के महत्व का मूल्यांकन करें।
20

6. भारतीय संगीत परंपरा में प्रणव भारती के महत्व पर चर्चा करें।
20
7. आप 72 थाटों की अवधारणा के बारे में क्या जानते हैं ?
विस्तृत करें।
20
8. भारतीय संगीत परंपरा में पंडित अहोबल के योगदान पर चर्चा करें।
20